

رابطه ساختاری منش اخلاقی صبر و اهداف پیشرفت تحصیلی دانشجویان: نقش واسطه‌ای منبع کنترل

محسن آریزی^۱، فرهاد خرمائی^۲

۱. دانشجوی دکتری تخصصی، روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.
۲. دکترای تخصصی، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

چکیده

نویسنده مسئول: فرهاد خرمائی، گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران.

ORCID:
0000-0001-5857-3029

Email:
Khormaei@shirazu.ac.ir

مقدمه: توجه به نقش منش‌های اخلاقی و منبع کنترل در پیشبینی اهداف پیشرفت از جمله موضوعاتی است که در پژوهش‌های گذشته کمتر مورد توجه بوده است. هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه منش اخلاقی صبر و اهداف پیشرفت با واسطه‌گری منبع کنترل بود.

روش‌ها: جامعه پژوهش حاضر کلیه دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شیراز بود. تعداد ۴۵۰ دانشجو به عنوان گروه نمونه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند و سپس پرسشنامه زیرمقیاس صبر خرمائی و قائمی، پرسشنامه منبع کنترل Levenson و مقیاس اهداف پیشرفت Elliot را تکمیل نمودند. پس از ورود داده‌ها به نرم‌افزار آماری SPSS و بررسی داده‌ها براساس شاخص‌های آمار توصیفی، برای تحلیل داده‌ها از تحلیل مسیر استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که منش اخلاقی صبر اثر مثبت معنی‌دار بر اهداف پیشرفت عملکردگرایی ($\beta=0/11$, $P\text{-Value}=0/03$) و تبحرگرایی ($\beta=0/30$, $P\text{-Value}=0/0001$) دارد. همچنین منبع کنترل درونی رابطه بین صبر و هر سه هدف پیشرفت عملکردگرایی، تبحرگرایی و تبحرگرایی را واسطه‌گری می‌کند. منبع کنترل بیرونی نیز قادر به واسطه‌گری رابطه بین صبر با عملکردگرایی و تبحرگرایی است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر به افزایش دانش نظری در زمینه پیشایندهای اخلاقی اهداف پیشرفت کمک شایانی نمود. به لحاظ کاربردی نیز می‌توان با آموزش منش اخلاقی صبر به عنوان صفت قابل آموزش شخصیت و بازآموزی اسنادی (منبع کنترل) به شکل‌گیری بهتر اهداف پیشرفت کمک نمود.

کلید واژه‌ها: اهداف پیشرفت، منش اخلاقی صبر، منبع کنترل.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۸/۱۱/۳ اصلاح نهایی: ۹۹/۶/۵ پذیرش مقاله: ۹۹/۶/۲۵

ارجاع: آریزی محسن، خرمائی فرهاد. رابطه ساختاری منش اخلاقی صبر و اهداف پیشرفت تحصیلی دانشجویان: نقش واسطه‌ای منبع کنترل. راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی. ۲۸(۱): ۴۱-۵۱.

مقدمه

هستند که افراد برای رفتار پیشرفت خود در نظر می‌گیرند (۱).

اهداف پیشرفت بر چهار نوع تقسیم می‌شوند: ۱- تبحرگرایی

۲- عملکردگرایی ۳- تبحرگرایی ۴- عملکردگرایی (۱).

اهداف پیشرفت یا هدف‌گرایی سازه‌ای بسیار مهم در حوزه

انگیزش و یادگیری است. منظور از هدف‌گرایی همان معانی

تبحرگرایی عبارت است از: متمرکز شدن بر یادگیری و افزایش شایستگی، تسلط بر تکلیف براساس معیارهای پیشرفت تعیین شده توسط خود. عملکردگرایی به معنای تلاش برای بهترین بودن در گروه یا کلاس، تلاش برای بهتر از دیگران بودن و استفاده از معیارهای مقایسه اجتماعی است. تبحرگرایی نیز عبارت از اجتناب از بدفهمی و یا اجتناب از تسلط نیافتن بر تکلیف است؛ نه براساس معیارهای مقایسه اجتماعی (اهداف عملکردی) بلکه به دلیل معیارهای بالایی که برای خود برمی‌گزینند. عملکردگرایی به معنای تلاش برای اجتناب از حقارت و جلوگیری از احمق به نظر رسیدن نسبت به دیگران است. فراگیران با این جهت‌گیری از معیارهایی همچون نگرفتن بدترین نمره‌ها و یا نداشتن بدترین عملکرد در کلاس استفاده می‌کنند (۲). بنابراین در نظریه اهداف پیشرفت، بستگی به اینکه فرد چه نوع دلایلی برای اهداف خود دارد، نوع جهت‌گیری هدف او متفاوت است (۳). اهداف پیشرفت که نشان‌دهنده انگیزش پیشرفت افراد در زمینه تحصیلی است؛ سازه‌ای مهم در حوزه تحصیلی محسوب می‌گردد.

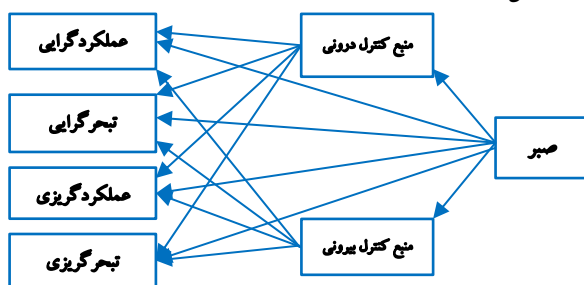
با وجود پژوهش‌های بسیاری که در ارتباط با پیامدهای اهداف پیشرفت صورت گرفته است؛ اما خلاء اطلاعاتی در ارتباط با پیشایندهای اهداف پیشرفت وجود دارد. معدود پژوهش‌هایی نیز که به بررسی پیشایندهای این سازه با اهمیت پرداخته‌اند؛ رابطه متغیرهای شخصی همچون خودکارآمدی، زمینه اجتماعی- فرهنگی و متغیرهایی مانند بافت کلاس و خانواده را مورد سنجش قرار داده‌اند (۴-۶). اما این مسئله همچنان وجود دارد که آیا منش‌های اخلاقی به ویژه صبر می‌تواند اهداف پیشرفت را پیش‌بینی کند؟ منش اخلاقی به عنوان تمایل و آمادگی فرد برای تفکر، احساس و رفتار به صورت اخلاقی؛ یا به بیان دیگر، به عنوان زیر مجموعه‌ای از تفاوت‌های فردی در اخلاق بیان شده است (۷). برخلاف آنچه که در تصور عامه نسبت به صبر وجود دارد، صبر جهت‌گیری منفعلانه نسبت به مشکلات نیست؛ بلکه صبر

به معنای اقدام فعالانه و تلاش برای رفع مشکلات و سازگاری مجدد در شرایط سخت است (۸). اگرچه منش اخلاقی صبر با مفاهیمی همچون سرسختی و خودتنظیمی شباهت‌هایی دارد؛ اما مفهومی مجزا محسوب می‌گردد؛ که به معنای تحمل سختی‌ها و دشواری‌ها در راه رسیدن به اهداف، مداومت و پایداری در انجام امور و عدم توجه به لذت‌های آنی بخاطر کسب پاداش‌های بلندمدت است (۹). اما شناخته‌شده‌ترین تعریفی که از صبر شده است؛ صبر را تمایل فرد به انتظار آرام در مواجهه با سرخوردگی، پریشانی و درد دانسته‌اند (۱۰). با وجود تفاوت‌های مفهومی که از صبر شده است؛ می‌توان گفت که تعاریف در حال تکمیل یکدیگر هستند؛ که به طور کلی می‌توان بیان داشت صبر وضعیتی تلقی می‌شود که در پاسخ به زمان‌ها و شرایط مختلف اتفاق می‌افتد (۱۱). برای مثال، افراد با نمره بالا در منش اخلاقی صبر در مواجهه با نارضاقتی‌های طولانی مدت یا در تأخیرهای موقتی معمولی مانند انسداد ترافیکی، صبر و شکیبایی نشان می‌دهند. صبر تنها به عنوان یک مؤلفه موقتی شناخته نمی‌شود؛ بلکه نوعی از صبر در پاسخ به موقعیت‌های آزارنده طولانی (همچون بهبودی یک بیماری) اشاره می‌نماید (۱۱). اگر چه در بسیاری از تعاریف، صبر یک ویژگی شخصیتی محسوب شده است؛ اما خرمائی و فرمائی صبر را فضیلتی اخلاقی می‌دانند که به استقامت، شکیبایی، خوشتن‌داری، رضایت و متعالی شدن فرد در موقعیت‌های دشوار و ناخوشایند اشاره دارد (۱۲).

در پژوهش‌های پیشین توانایی صبر در کاهش فشارهای روانی و استرس ادراک شده، کاهش اضطراب و افسردگی، کاهش اضطراب امتحان، افزایش انگیزش پیشرفت و پیشبینی اهداف پیشرفت به تأیید رسیده است که همه این نتایج نشان می‌دهد که امکان افزایش رشد انگیزش پیشرفت توسط منش اخلاقی صبر وجود دارد (۱۷-۱۳). همچنین رابطه مثبت صبر با راهبردهای مقابله‌ای می‌تواند نمایان‌کننده ماهیت فعال صبر باشد (۱۸).

(۱۷). همچنین تاکنون پژوهشی رابطه صبر و منبع کنترل و تأثیری که صبر بر اهداف پیشرفت از طریق منبع کنترل می‌گذارد را مورد بررسی قرار نداده است.

بر این اساس پژوهش حاضر کوششی برای در کنار هم قرار دادن متغیرهای اخلاق، شناخت و انگیزش با هدف تبیین اهداف پیشرفت در دانشجویان است. مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ آمده است.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع همبستگی و براساس تحلیل مسیر در مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری پژوهش دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شیراز بودند؛ و مشارکت‌کنندگان در پژوهش حاضر به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند. بدین منظور فهرست دانشکده‌های دانشگاه شیراز تهیه شد و سپس به طور تصادفی شش دانشکده (دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشکده علوم و دانشکده مهندسی) انتخاب گردید و از هر دانشکده به تصادف سه کلاس انتخاب شد. تعیین حجم نمونه براساس دیدگاه Kline که بیان می‌دارد تعداد نمونه‌ها می‌بایست بین ۲/۵ تا ۵ برابر تعداد گویه‌های ابزارهای پژوهش باشد، صورت گرفت (۲۲). بنابراین مشارکت‌کنندگان در این پژوهش ۴۵۰ نفر بودند؛ که ۱۰ پرسشنامه به دلیل ناقص و مخدوش بودن کنار گذاشته شد و تجزیه و تحلیل‌های آماری بر روی داده‌های

به جز بررسی تأثیرگذاری منش اخلاقی صبر بر اهداف پیشرفت، بررسی سازوکارهای واسطه‌ای که صبر می‌تواند با تأثیرگذاری بر آن‌ها بر اهداف پیشرفت تأثیرگذار باشد نیز درخور اهمیت است. منبع کنترل از سازوکارهایی است که می‌تواند در این بین نقش واسطه‌گری داشته باشد. صبر از آن جهت که اقدام فعالانه جهت رفع مشکلات است؛ باور به کنشگر بودن فرد را در دل خود دارد؛ که نقطه اتصال منش اخلاقی صبر و منبع کنترل نیز محسوب می‌شود؛ چرا که در منبع کنترل نیز باور به تأثیرگذاری تلاش‌ها و توانایی‌ها (منبع کنترل درونی) و یا تأثیرگذاری عواملی همچون شانس، سرنوشت، قضا و قدر و دیگران (منبع کنترل بیرونی) است که هسته محوری منبع کنترل را شکل می‌دهد. منبع کنترل سازه‌ای است که با ادراک مسئولیت‌پذیری مرتبط است؛ و به عنوان مرتبط دانستن رفتارهای فردی یا عوامل بیرونی با نتایج تعریف می‌شود (۱۹). منبع کنترل ارتباط تنگاتنگی با وضعیت تحصیلی و انگیزش پیشرفت دارد (۲۰). فراگیران با منبع کنترل درونی در زمینه تحصیلی موفقیت و عملکرد خود را وابسته به تلاش‌ها و مهارت‌های خود می‌دانند. در حالی که فراگیران با منبع کنترل بیرونی، عملکرد تحصیلی خود را به عوامل بیرونی همچون شانس، معلم، والدین و دوستان خود مرتبط می‌دانند. لذا به نظر می‌رسد که منبع کنترل درونی برای انگیزش تبحر و فهم عمیق مطالب و انگیزش کسب عملکرد برتر ضروری است (۲۱).

با توجه به آنچه که گفته شد، می‌توان بیان داشت که منش اخلاقی صبر و منبع کنترل متغیرهایی مهم و تأثیرگذار در زمینه تحصیلی هستند؛ که بررسی ارتباط آن‌ها با متغیرهای انگیزشی همچون اهداف پیشرفت به لحاظ نظری و کاربردی دارای اهمیت است. براساس جستجوهای انجام شده پژوهش‌های بسیار اندکی به بررسی رابطه صبر و اهداف پیشرفت پرداخته‌اند که این تعداد محدود، ناکافی بودن پژوهش‌های انجام شده برای بررسی رابطه این دو متغیر مهم در زمینه تحصیلی را می‌رساند

حاصل از ۴۴۰ پرسشنامه باقیمانده صورت گرفت. قابل ذکر است که در پژوهش حاضر کلیه ملاحظات اخلاقی و امانت‌داری علمی رعایت گردیده است.

زیر مقیاس صبر از پرسشنامه منش‌های اخلاقی: این مقیاس بخشی از پرسشنامه منش‌های اخلاقی است که به وسیله پنج گویه مورد سنجش قرار می‌گیرد (۲۳). این مقیاس به صورت طیف لیکرت پنج درجه‌ای است؛ و نمره‌گذاری آن بدین صورت است که به کاملاً درست (نمره ۵)، درست (نمره ۴)، بین درست و نادرست (نمره ۳)، نادرست (نمره ۲) و کاملاً نادرست (نمره ۱) تعلق می‌گیرد. حداکثر و حداقل نمره قابل کسب به ترتیب ۲۵ و ۵ است. خرمائی و فرمائی پایایی زیرمقیاس صبر را با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۰ گزارش کردند (۲۴). در این پژوهش نیز پایایی با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۰ بود.

پرسشنامه منبع کنترل: مقیاس چند وجهی منبع کنترل توسط Levenson ساخته شده است؛ و شامل سه مقیاس منبع کنترل درونی (I)، منبع کنترل افراد قدرتمند (P) و منبع کنترل شانس (C) است (۲۴). اما در پژوهش حاضر، نتایج تحلیل عاملی حاکی از سنجش دو مؤلفه منبع کنترل درونی و منبع کنترل بیرونی توسط این پرسشنامه است. Levenson و Miller ضریب پایایی این پرسشنامه را با استفاده از روش Kuder-Richardson برای هر یک از ابعاد درونی، افراد قدرتمند و شانس به صورت جداگانه بین ۰/۵۱ تا ۰/۷۷ گزارش کرده‌اند (۲۵). در این پژوهش برای تعیین پایایی از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه با ۲۴ گویه (۰/۸۰)، برای منبع کنترل درونی با ۸ گویه (۰/۷۱) و منبع کنترل بیرونی با ۱۶ گویه (۰/۸۶) بدست آمد.

مقیاس اهداف پیشرفت: این پرسشنامه که از پرسشنامه‌های Elliot و Elliot و Church اقتباس شده است؛ شامل ۱۲ گویه می‌باشد که هر سه گویه یکی از اهداف پیشرفت را مورد سنجش قرار می‌دهد (۲۶، ۲۷). گویه‌های شماره ۱، ۶ و ۹ اهداف عملکردگرایی، گویه‌های شماره ۴، ۸ و ۱۱ اهداف تبحرگرایی، گویه‌های شماره ۲، ۵ و ۷ اهداف عملکردگریزی و گویه‌های شماره ۳، ۱۰ و ۱۲ اهداف تبحرگریزی را می‌سنجند. نمره‌گذاری گویه‌ها در یک طیف لیکرت ۷ درجه‌ای از کاملاً درست (نمره ۷) تا کاملاً نادرست (نمره ۱) صورت می‌گیرد. Elliot و Mc Gregor روایی و پایایی این پرسشنامه را با استفاده از تحلیل عاملی، همبستگی اهداف پیشرفت با متغیرهای دیگر و آلفای کرونباخ مناسب اعلام کرده‌اند (۲۸). خرمائی و خیر آلفای کرونباخ را برای عامل‌های تبحرگرایی، عملکردگرایی، تبحرگریزی و عملکرد گریزی به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۸۱ و ۰/۶۶ گزارش کردند (۲۹).

در این پژوهش نیز جهت بررسی پایایی مقیاس اهداف پیشرفت از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. ضریب آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌های تبحرگرایی، عملکردگرایی و تبحرگریزی به ترتیب ۰/۶۰، ۰/۸۵ و ۰/۸۵ بدست آمد. عامل عملکردگریزی نیز در تحلیل عامل اکتشافی به دلیل بار نگرفتن هیچ یک از گویه‌ها بر روی آن حذف شد. در این پژوهش جهت بررسی روایی مقیاس اهداف پیشرفت از تحلیل عامل تأییدی استفاده شد؛ که نتایج وجود سه مؤلفه تبحرگرایی، عملکردگرایی و تبحرگریزی را مورد تأیید قرار داد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره مربوط به متغیرهای پژوهش در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱- مقدار شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
صبر	۱۷/۳۱	۳/۱۳	۶	۲۵
منبع کنترل درونی	۳۷/۸۴	۴/۱۱	۲۰	۴۸

مجله راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی، دوره هشتم شماره دوم تابستان ۱۴۰۰

منبع کنترل بیرونی	۴۸۷۰	۱۱/۴۵	۱۸	۷۵
عملکردگرایی	۲۵/۲۷	۶	۵	۳۵
تبحرگرایی	۱۵/۹۲	۳/۲۰	۳	۲۱
تبحرگریزی	۱۴/۲۰	۴/۲۲	۳	۲۱

جهت بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش از ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردید که نتایج مربوط به آن در جدول ۲ نشان داده شده است. همچنانکه در جدول ۲ مشاهده می‌شود اکثر روابط بین متغیرها معنی‌دار است؛ که سبب می‌شود امکان تحلیل‌های بعدی فراهم گردد.

جدول ۲- ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- صبر	۱	-	-	-	-	-
۲- منبع کنترل درونی	۰/۲۵**	۱	-	-	-	-
۳- منبع کنترل بیرونی	۰/۱۳**	-۰/۰۶	۱	-	-	-
۴- عملکردگرایی	۰/۰۷	۰/۲۷**	۰/۱۹**	۱	-	-
۵- تبحرگرایی	۰/۳۱**	۰/۲۸**	-۰/۰۳	۰/۴۰**	۱	-
۶- تبحرگریزی	۰/۱۱*	۰/۱۵**	۰/۱۹**	۰/۴۶**	۰/۴۹**	۱

* P-Value < ۰/۰۵ ** P-Value < ۰/۰۱

مشاهده شده از مقدار واقعی بیشتر باشد). کوچکتر از ۰/۰۵، موارد پرت مورد شناسایی قرار گرفته و از داده‌ها حذف شدند. به منظور بررسی طبیعی بودن توزیع داده‌ها، از مقادیر کجی و کشیدگی استفاده شد. Meyers، Guarino و Gamst بیان داشته‌اند که چنانچه مقادیر ستون کجی در محدوده -۳ و +۳ و مقادیر ستون کشیدگی در محدوده -۱۰ و +۱۰ باشند، پیش-فرض نرمال بودن برقرار است (۳۰). در این پژوهش مفروضه طبیعی بودن توزیع داده‌ها براساس معیارهای ذکر شده برقرار بود (جدول ۳).

بررسی مفروضه‌های مدل‌یابی معادلات ساختاری غربالگری اولیه داده‌ها (بررسی داده‌های پرت و از دست رفته) نشان می‌دهد که برخی از پرسشنامه‌ها دارای گویه‌های بی‌پاسخ بودند که جهت رفع این مشکل از روش جایگزینی با میانگین استفاده شد. به منظور شناسایی داده‌های پرت نیز از شاخص مهالانویس با نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده گردید. فاصله مذکور به معنای فاصله هر مورد با مرکز هندسی است (۳۱). سپس با در نظر گرفتن معیار فاصله قابل توجه یک مورد نسبت به سایر موارد، نیز با استفاده از شاخص‌های P1 (احتمال این که میزان فاصله واقعی مهالانویس برای مورد

جدول ۳- شاخص‌های نرمال بودن متغیرهای پژوهش

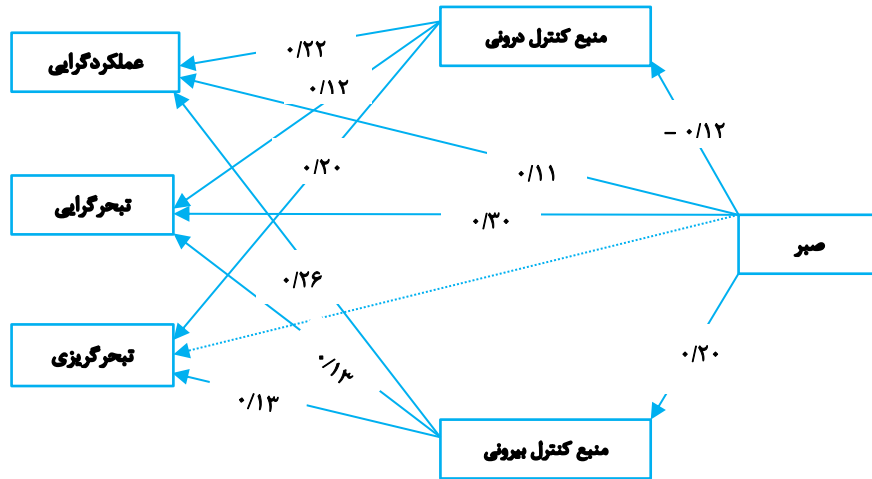
متغیرهای پژوهش	کجی		کشیدگی	
	آماره	انحراف معیار	آماره	انحراف معیار
صبر	-۰/۱۰	۰/۱۲	۰/۳۹	۰/۲۳
منبع کنترل درونی	-۰/۱۶	۰/۱۲	۰/۴۷	۰/۲۳
منبع کنترل بیرونی	-۰/۱۱	۰/۱۲	-۰/۲۴	۰/۲۳
عملکردگرایی	-۰/۷۸	۰/۱۲	۰/۴۹	۰/۲۳
تبحرگرایی	-۰/۵۸	۰/۱۲	۰/۲۲	۰/۲۳
تبحرگریزی	-۰/۵۷	۰/۱۲	-۰/۱۸	۰/۲۳

آماري در ایموس وجود ندارد. در ادامه، براساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش مدلی طراحی گردید؛ که از متغیر برون‌زا (صبر)،

نرمال بودن داده‌ها که شرط اساسی برای تحلیل مسیر است مورد بررسی قرار گرفت؛ لذا مانعی برای ادامه تحلیل‌های

وسیله نرم افزار Amos نسخه ۲۴ مورد آزمون قرار گرفت و انطباق آن با داده‌ها مورد بررسی قرار گرفت. مدل نهایی پژوهش در شکل ۲ ارائه گردیده است.

متغیرهای واسطه‌ای (منبع کنترل درونی و منبع کنترل بیرونی) و متغیرهای درون‌زا (اهداف پیشرفت عملکردگرایی، تبحرگرایی و تبحرگزیزی) تشکیل شده بود. سپس مدل طراحی شده به

شکل ۲- مدل نهایی پژوهش

در جدول ۴ نیز مقادیر مربوط به اثر مستقیم، غیرمستقیم و کل پژوهش گزارش شده است.

نتایج حاصل از آزمون مدل نشان داد که، مدل نهایی پژوهش از برازش مطلوبی برخوردار است؛ که مقدار شاخص‌های برازش مدل در جدول ۳ ارائه گردیده است.

جدول ۳- شاخص‌های برازش مدل

شاخص	χ^2/df	GFI	AGFI	NFI	TLI	CFI	RMSEA	PCLOSE
مقدار	۱/۶۳	۰/۹۵	۰/۹۲	۰/۸۹	۰/۹۴	۰/۹۵	۰/۰۴	۰/۹۹
مقدار مطلوب	<۳	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	>۰/۹۰	<۰/۰۸	>۰/۰۵

جدول ۴- اثر مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیرهای پژوهش

مسیر	اثر مستقیم	سطح معنی‌داری	اثر غیرمستقیم	سطح معنی‌داری	اثر کل	سطح معنی‌داری
بر عملکردگرایی (واسطه‌گری منبع کنترل درونی)	۰/۱۱	۰/۰۳	۰/۰۵	۰/۰۱	۰/۱۶	۰/۰۰۱
بر عملکردگرایی (واسطه‌گری منبع کنترل بیرونی)	صبر	---	-۰/۰۱	۰/۰۳	۰/۱۲	۰/۰۰۱
بر تبحرگرایی (واسطه‌گری منبع کنترل درونی)	صبر	۰/۰۰۰۱	۰/۰۴	۰/۰۰۱	۰/۳۴	۰/۰۰۱
بر تبحرگرایی (واسطه‌گری منبع کنترل بیرونی)	صبر	۰/۰۰۷	۰/۰۰۷	۰/۱۰	۰/۳۰	۰/۰۰۱
بر تبحرگزیزی (واسطه‌گری منبع کنترل درونی)	صبر	۰/۰۷	۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۱۱	۰/۰۱
بر تبحرگزیزی (واسطه‌گری منبع کنترل بیرونی)	صبر	۰/۰۲	-۰/۰۲	۰/۰۲	۰/۱۱	۰/۰۱
بر منبع کنترل درونی	صبر	۰/۲۰	---	---	۰/۲۰	۰/۰۰۲
بر منبع کنترل بیرونی	صبر	-۰/۱۲	---	---	-۰/۱۲	۰/۰۲
بر عملکردگرایی	منبع کنترل درونی	۰/۲۶	---	---	۰/۲۶	۰/۰۰۲
	منبع کنترل بیرونی	۰/۲۲	---	---	۰/۲۲	۰/۰۰۸

						منبع کنترل	
۰/۰۱	۰/۱۳	--	--	۰/۰۱	۰/۱۳	درونی	بر تبحرگرایی
۰/۰۳	-۰/۱۲	--	--	۰/۰۳	-۰/۱۲	منبع کنترل بیرونی	
						منبع کنترل	
۰/۰۳	۰/۱۳	--	--	۰/۰۳	۰/۱۳	درونی	بر تبحرگزیزی
۰/۰۲	۰/۲۰	--	--	۰/۰۲	۰/۲۰	منبع کنترل بیرونی	

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، پیش‌بینی اهداف پیشرفت براساس منش اخلاقی صبر با واسطه‌گری منبع کنترل بود. در راستای تحقق هدف پژوهش، مدلی براساس مبانی نظری و پیشینه پژوهش طراحی گردید و مورد آزمون قرار گرفت. نتایج حاکی از آن است که مدل پژوهش با داده‌ها برازش مناسبی دارد؛ و به طور کلی منش اخلاقی صبر هم به صورت مستقیم و هم به واسطه منبع کنترل درونی و بیرونی بر اهداف پیشرفت عملکردگرایی، تبحرگرایی و تبحرگزیزی اثرگذار بوده است. نتایج پژوهش مبنی بر اثرگذاری منش اخلاقی صبر بر اهداف پیشرفت با یافته‌های پژوهش‌های دیگر همسو است (۱۶، ۱۷). در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که فراگیران با نمره بالا در منش اخلاقی صبر مشکلات و سختی‌ها را به صورت فعالانه مدیریت و تحمل می‌کنند؛ تا بتوانند رشد نمایند (۸). منش صبر این امکان را برای فرد فراهم می‌آورد که سختی‌ها و دشواری‌ها را در راه رسیدن به اهداف تحمل نمایند (۹)؛ به صورت مؤثر به مقابله با آن‌ها بپردازند؛ و همچنین افراد صبور استرس کمتری را گزارش می‌کنند (۱۳). مجموعه این ویژگی‌ها می‌تواند اهداف پیشرفت عملکردگرایی، تبحرگرایی و تبحرگزیزی را در فراگیران افزایش دهد؛ و بدین ترتیب فرد انگیزش بیشتری برای تعیین معیارهای دقیق یادگیری، رشد مهارت‌ها و کسب عملکرد برتر داشته باشد.

نتایج پژوهش حاکی از این است که منبع کنترل درونی علاوه بر اثرگذاری مثبت معنی‌دار بر سه هدف پیشرفت، می‌تواند در رابطه منش صبر و اهداف پیشرفت نقش

واسطه‌گری داشته باشد؛ و از این طریق نیز باعث افزایش نمره فرد در اهداف پیشرفت عملکردگرایی، تبحرگرایی و تبحرگزیزی گردد. در حالی که اثر مستقیم منبع کنترل بیرونی بر اهداف عملکردگرایی و تبحرگزیزی مثبت است؛ اما اثر منفی بر اهداف تبحرگرایی دارد. همچنین نتایج نشان داد که منبع کنترل بیرونی نقش واسطه‌گری نیز ایفا می‌کند؛ بدین ترتیب که منش صبر با کاهش منبع کنترل بیرونی باعث افزایش اهداف پیشرفت می‌گردد. این نتایج با مبانی نظری و پیشینه پژوهش (۹، ۱۰، ۱۶، ۱۹، ۲۴) همسو است. در تبیین نتایج مربوط به اثرهای مستقیم و غیرمستقیم منبع کنترل درونی و منبع کنترل بیرونی می‌توان بیان داشت که منبع کنترل درونی با پافشاری در انجام تکالیف و تکمیل موفقیت‌آمیز آن‌ها همراه است؛ در صورتی که منبع کنترل بیرونی با پرهیز از انجام تکالیف مرتبط است (۱۹). منبع کنترل درونی به عنوان باور افراد مبنی بر میزانی که رویدادها را تحت کنترل خود می‌دانند، گفته می‌شود؛ لذا واضح است که با افزایش ادراک کنترل‌پذیری، انگیزش و عملکرد افزایش می‌یابد (۱۶). منبع کنترل درونی باور به این است که پیامدها نتیجه رفتار خود است؛ بر این اساس فراگیران با منبع کنترل درونی بالا مسئولیت‌پذیری بیشتری را نسبت به یادگیری خود احساس می‌کنند؛ تلاش بیشتری می‌نمایند؛ و معتقدند که می‌توانند تغییر ایجاد کنند. برعکس افراد با منبع کنترل بیرونی عواملی همچون شانس، سرنوشت و دیگران را تأثیرگذار بر پیامدها می‌دانند؛ لذا آن‌ها عوامل بیرونی را مسئول رویدادها می‌دانند؛ و بدین ترتیب انگیزش کمتری برای فعال بودن، تلاش و ایجاد تغییر تجربه می‌کنند (۱۶). افراد با منبع

اهداف پیشرفت و نقش واسطه‌گری منبع کنترل در این مدل به لحاظ کاربردی نیز دارای اهمیت است؛ چرا که منش اخلاقی صبر جزء صفات قابل آموزش شخصیت محسوب می‌گردد که می‌توان به آموزش آن پرداخت (۱۲). می‌توان افزود که پژوهش حاضر نگاهی نو در بررسی نقش منش‌های اخلاقی در رابطه با سایر متغیرها ایجاد نمود. لذا پیشنهاد می‌گردد که نقش سایر منش‌های اخلاقی در رابطه با متغیرهای دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

هر پژوهشی با محدودیت‌هایی روبه‌رو است که لازم است به آن‌ها اشاره شود. شرکت‌کنندگان این پژوهش شامل دانشجویان دوره کارشناسی دانشگاه شیراز بودند که لازم است تعمیم نتایج به سایر مقطع‌های آموزشی با احتیاط صورت گیرد. همچنین این پژوهش با استفاده از طرح توصیفی و با استفاده از روش همبستگی صورت گرفت؛ و بنابراین نمی‌توان از نتایج این پژوهش دست به استنباط علی زد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی دانشجویانی که در این پژوهش شرکت نمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی نمایند.

تأییدیه اخلاقی

این مقاله حاصل از پایان‌نامه با کد ۶۴۰ مورخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۶ است؛ که در کمیته تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز به تصویب رسیده است.

تضاد منافع

هیچ‌گونه تعارض منافی در پژوهش حاضر وجود ندارد.

سهم نویسندگان

کنترل درونی ویژگی‌های سازنده‌ای دارند که موجب افزایش انگیزش عملکرد برتر در آن‌ها می‌گردد؛ برای مثال، آن‌ها از انجام کارها و تکالیف پرهیز نمی‌کنند؛ از راهبردهای بهتری برای یادگیری استفاده می‌کنند؛ سعی می‌کنند مطالب را به صورت عمیق یاد بگیرند و توجه بیشتری به اهداف‌شان می‌کنند؛ در موقعیت‌های دشوار پاسخ‌های بهتری را ارائه می‌دهند؛ و همچنین مسئولیت بیشتری را در فرآیند یادگیری خود می‌پذیرند و نسبت به فراگیران با منبع کنترل بیرونی سریعتر انجام تکالیف مدرسه‌ای خود را آغاز می‌کنند (۲۶، ۲۵، ۱۹). مجموع این ویژگی‌ها سبب می‌شود که منبع کنترل یکی از فاکتورهای انگیزشی مهم در ارتباط با تحصیل باشد (۱۹).

از دیگر نتایج پژوهش می‌توان به توان منش اخلاقی صبر در پیش‌بینی مثبت منبع کنترل درونی و پیش‌بینی منفی منبع کنترل بیرونی اشاره کرد. این نتایج با مبانی نظری و پیشینه پژوهش همسو است (۲۴، ۱۹، ۱۰). هسته اصلی منش‌های اخلاقی را مسئولیت‌پذیری تشکیل می‌دهد (۱۶).

مسئولیت‌پذیری به وظیفه‌شناسی، تعهد و پاسخگو بودن فرد اشاره دارد (۲۴). منبع کنترل با مسئولیت‌پذیری ارتباط تنگاتنگی دارد (۱۹). منبع کنترل بر کنترل‌پذیری یا غیرقابل کنترل بودن علل پیامدها توجه دارد. ارتباط منبع کنترل با مسئولیت‌پذیری از آن جهت است که اگر علت رویدادی قابل کنترل ادراک شود فرد در برابر آن مسئول شناخته می‌شود؛ اما چنانچه عوامل بیرونی به عنوان علل پیامدها مورد ادراک قرار گرفت؛ به میزان کمتری مسئولیت‌پذیری فرد در آن زمینه مورد خطاب قرار می‌گیرد. Lefcourt نیز به طور خلاصه بیان می‌دارد که منبع کنترل به درجه‌ای از مسئولیت‌پذیری که فرد نسبت به رویدادها دارد، اشاره می‌نماید. لذا رابطه مثبت منش اخلاقی صبر با منبع کنترل درونی و رابطه منفی آن با منبع کنترل بیرونی قابل توضیح است (۱۹).

نتایج این پژوهش علاوه بر توسعه دانش نظری در رابطه با نقش پیش‌بینی منش اخلاقی صبر و منبع کنترل در رابطه با

حمایت مالی

این مقاله بدون حمایت مالی سازمان یا نهادی انجام شده است.

محسن آربزی (نویسنده اول) مفهوم‌سازی، تحقیق و بررسی، نگارش کلی مقاله ۵۰ درصد؛ فرهاد خرمائی (نویسنده دوم و مسئول) مفهوم‌سازی، ویراستاری و نهایی‌سازی مقاله ۵۰ درصد.

References

1. Elliot AJ, Hulleman CS. Achievement goals. In: Elliot AJ, Dweck CS, Yeager DS (Eds). *Handbook of competence and motivation: Theory and application*. New York: The Guilford Press; 2017. P.43-60.
2. Korn RM, Elliot AJ. The 2x2 standpoints model of achievement goals. *Front Psychol*. 2016; 7:742. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00742
3. Scherrer V, Preckel, F, Schmidt I, Elliot AJ. Development of achievement goals and their relation to academic interest and achievement in adolescence: A review of the literature and two longitudinal studies. *Dev Psychol*. 2020; 56(4):795. DOI: 10.1037/dev0000898
4. Fakhri Z, Rezaei A, Pakdaman SH, Ebrahimi S. The mediating role of self-efficacy beliefs in predicting goals based on positive and negative affect in adolescents. *J Appl Psychol*. 2014; 7(1):55-68. [Persian]
5. Badri Gharghari R, Mesrabadi J, Vahedi S. The Study of the Relationship between the cognitive goal structures of the classrooms with the university students' personal mastery goal orientation. *JINEV*. 2010; 3(10):111-33. [Persian]
6. Baghei Z, Shokri O, Fathabadi J, Hydari M. Modeling predictors and consequences of progress purpose orientations in students: A mediator analysis. *JIERA*. 2017; 11(37):59-92. [Persian] DOI: 10.22034/JIERA.2017.57766
7. Cohen TR, Panter AT, Turan N, Morse L, Kim Y. Moral character in the workplace. *J Pers Soc Psychol*. 2014; 107(5):943-63. DOI: 10.1037/a0037245
8. Khormae F, Farmani A, Soltani E. The patience scale: Instrument development and estimates of psychometric properties. *Educ Meas*. 2014; 5(17):83-99. [Persian] DOI: 10.22054/jem.2015.324
9. Rosati AG, Stevens JR, Hare B, Hauser MD. The evolutionary origins of human patience: Temporal preferences in chimpanzees, bonobos, and human adults. *Curr Biol*. 2007; 17(19):1663-8. DOI: 10.1016/j.cub.2007.08.033
10. Schnitker SA. An examination of Patience and well-being. *J Posit Psychol*. 2012; 7(4):263-80. DOI: 10.1080/17439760.2012.697185
11. Bulbul AE, Arslan C. Investigation of Patience Tendency Levels in Terms of Self-Determination, Self-Compassion and Personality Features. *Univers J Educ Res*. 2017; 5(9):1632-45. DOI: 10.13189/ujer.2017.050921
12. Kormaie F, Farmani A. Surveying the role of big five personality factors in prediction of patience and its components in students. *CPAP*. 2015; 12(2):11-24. [Persian]
13. Nematipoor Z, Golzari M, Bagheri F. Predicting exam anxiety based on cognitive thinking styles by mediating targeted components in students. *J Clinl Psychol Stu*. 2013; 17(2):31-59. [Persian]
14. Khormaei F, Farmani A, Klantari S. Comparison of patient components in patients with major depression, generalized anxiety, and normal subjects. *J Behav Sci*. 2016; 4(1):77-84. [Persian]
15. Khormaei F, Azadi Dehbidy F, Zaboli M. Predicting test anxiety based on components of patience mediated by components of achievement goals in students. *J Edu*. 2016; 2:50-70. [Persian]
16. Khormaei F, Azadi Dehbidy F. Predicting achievement motivation based on patience components in students. *Proceedings of the 3rd Conference on Psychology and Educational Sciences*; 2017 Feb 2-3; Shadegan. [Persian]
17. Khormaei F, Azadi Dehbidy F, Zaboli M. The Prediction of procrastination based on patience virtue with meditating of achievement goals

- components among university students. *J Ethic Res.* 2016; 7(25):55-74. [Persian]
18. Kihanfar R. The relationship between patience and coping strategies in Shiraz University students [Dissertation]. Shiraz: Shiraz University; 2011.
19. Lefcourt HM (Ed). *Locus of control: Current trends in theory & research.* Psychology Press; 2014.
20. Karaman MA, Nelson KM, Cavazos Vela J. The mediation effects of achievement motivation and locus of control between academic stress and life satisfaction in undergraduate students. *Br J Guid Coun.* 2018; 46(4):375-84. DOI: 10.1080/03069885.2017.1346233
21. Marhemati Z, Yosefi F. Investigating the relationship between dimensions of patience and psychological well-being. *J Ethic Res.* 2015; 6(2):135-57. [Persian]
22. Kline RB. *Methodology in the social sciences: Principle and practice of structural equation modelling.* 4th ed. New York: Guilford Press; 2016.
23. Khormaei F, Ghaemi M. Psychometric Properties of moral character Questionnaire. *Departeman of Education and Psychology*; 2019. [Persian]
24. Levenson H. Distinctions within the concept of internal-external control: Development of a new scale. Worcester: American Psychological Association; 1972.
25. Levenson H, Miller J. Multidimensional health locus of control in sociopolitical activists of conservative and liberal ideologies. *J Pers Soc Psychol.* 1976; 33(2):199-208. DOI: 10.1037//0022-3514.33.2.199
26. Elliot AJ. Approach and avoidance motivation and achievement goals. *Edu Psychol.* 1999; 34:169-89. DOI: 10.1207/s15326985ep3403_3
27. Elliot A, Church M. A hierarchical modal of approach and avoidance achievement motivation. *J Pers Soc Psychol.* 1997; 72:218-32. DOI: 10.1037/0022-3514.72.1.218
28. Elliot AJ, McGregor H. A 2x2 achievement goal framework. *J Pers Soc Psychol.* 2001; 80(3):501. DOI: 10.1037/0022-3514.80.3.501
29. Khormaei F, Khaier M. Investigating the causal model of personality traits, motivational orientations, and cognitive learning strategies. *J Soc Sci Hum Shiraz Uni.* 2007; 25(4):79-97. [Persian]
30. Meyers LS, Guarino AJ, Gamst G. *Applied multivariate research: Design and interpretation.* New York: Sage Publications; 2016.

The structural relationship between the ethical character of patience and students' academic achievement Goals: The mediating role of the locus of control

Mohsen Arbazi¹, Farhad Khormaei²

1. Department of Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.
2. PhD Student, Educational Psychology, Department of Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.

Abstract

Introduction: Attention to the role of moral character and locus of control in predicting the achievement goals is one of the topics that has received less attention in previous research; The aim of the present study was to investigate the relationship between the moral character of patience and the achievement goals with the mediation of the locus of control.

Methods: The statistical population this study was all undergraduate students of Shiraz University. 450 students were selected as sample group by multi-stage random cluster sampling; they complete the subscales of Khormaei & Ghaemi's Patience Scale, Levenson's Locus of Control Questionnaire, and Elliot's Achievement Goals Scale. After entering the data into spss-24 statistical software and analyzing the data based on descriptive statistics indices, path analysis was used for data analysis.

Results: The results showed that the moral character of patience had a significant positive effect on the performance approach ($P\text{-Value}=0.03$, $\beta=0.11$) and mastery approach ($P\text{-Value}=0.0001$, $\beta=0.30$). The internal locus of control also mediates the relationship between patience and all three goals of performance approach, mastery approach & mastery avoidance. The external locus of control is also able to mediate the relationship between patience and performance approach and mastery avoidance.

Conclusion: The results of the present study helped to increase the theoretical knowledge regarding the ethical antecedents of the Achievement goal. Practically, it is also possible to help better shape the achievement goals by teaching Patience moral character as teachable personality trait and documentary retraining (Locus of control).

Keywords: Achievement Goals, Patience Moral Character, Locus of Control.

Correspondence:

Mohsen Khormaei, Department of Educational Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shiraz University, Shiraz, Iran.

ORCID:

0000-0001-5857-3029

Email:

Khormaei@shirazu.ac.ir

Original Article

Received: 2020/1/23

Accepted: 2020/9/15

Citation: Khormaei F, Arzezi M. The structural relationship between the ethical character of patience and students' academic achievement goals: The mediating role of the locus of control. DSME. 2021; 8(2):41-51.